

MATES

MULTI AGENCY TRAINING EXIT STRATEGIES
FOR RADICALIZED YOUTH

EUROPEAN COMMISSION

DIRECTORATE-GENERAL
MIGRATION AND HOME
AFFAIRS

**KUIDAS SEISTA VASTU VÄGIVALDSELE ÄÄRMUSLUSELE
ABIVAHEND MULTIDISTSIPLINAARSEKS KÄSITLUSEKS**

Radikaalsusest eemaldumise võimalused

KUIDAS SEISTA VASTU VÄGIVALDSELE ÄÄRMUSLUSELE
ABIVAHEND MULTIDISTSIPLINAARSEKS KÄSITLUSEKS

*Radikaalsusest eemaldumise
võimalused*

Radikaalsusest eemaldumise võimalused

Mooduli lugemiseks kuulub hinnanguliselt 60 min

Radikaalsusest eemaldumise võimalused | Sisukord

ÜLEVAADE

5

osa

1

DERADIKALISEERIMISE VS. SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMID

6 - 16

osa

2

PRAEGUSED EUROOPA LIIDUS RAKENDATAVAD MEETODID

17 - 25

osa

3

TAGASILANGUSE TAKISTAMINE, TAASLÕIMIMINE ÜHISKONDA JA PROSOTSIAALNE ELUSTIIL

26 - 47

KASUTATUD KIRJANDUS + KASULIKUD VIITED

48 – 53

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD DEFINITSIOON

*Väljapääsu strateegiate hulka kuuluvad **deradikaliseerimise ja sidemete katkestamise programmid**, mille eesmärk on vägivaldsete äärmuslaste taaslöimimine (**deradikaliseerimine**) või vähemalt vägivaldsest tegevusest eemal hoidmine (**sidemete katkestamine**).*

Neid meetodeid saab rakendada eriprogrammide kaudu ja mitmesugustes keskkondades nii üksikisikutele kui ka rühmadele.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Deradikaliseerimise vs.
sidemete katkestamise
programmid

OSA

1

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

DERADIKALISEERIMISE VS. SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMID: VÖRDLUS

Sidemete katkestamine

Meetod on töötatud välja selleks, et vältida või muuta teatud käitumist ning suhet ründaja ja vägivaldse äärmusrühmituse vahel, muutes inimese samastumist rühmituse, eesmärgi või ideoloogiaga, mis toetab vägivalda kasutamist soovitud tulemuse saavutamiseks. Suhte muutmine aitab teha vägivaldaga lõpparve.

Selle meetodi spetsiifilisuse tõttu tuleb kohandada ja kaasata teisi sekkumismeetodeid, mida kasutatakse terrorismiga mitteseotud õigusrikkumiste korral ja mis keskenduvad prosotsiaalsete oskuste arendamisele eesmärgiga hoida ära kuritegude kordumist.

Osa õigusrikkujate puhul aga, eriti kui nad on äärmusrühmitustes osalenud tavapärastel põhjustel (raha või vägivallatsemisvõimaluse pärast), võib riskide ja vajadustega paremini sobida tavapärane sekkumine (meetodid, mida kasutatakse tavaliste, mitte terroristlike kurjategijate suhtes).

Programmide mõju saab hinnata:

- käitumise järgi, kui isik on lõpetanud suhted radikaalidega või katkestanud sidemed vägivaldsete äärmusrühmitustega; ja
- parema sotsiaalse lõimumise ja elustiilimuudatuste järgi.

Deradikaliseerimine

Deradikaliseerimismeetodite eesmärk on ennetada või muuta inimese ideoloogilisi veendumusi, hoiakuid või mõtteviise, mis ajendavad teda tegema ja/või õigustavad äärmuslikke tegusid. Tavaliselt vaidlustatakse neis konkreetseid tõlgendusi, seisukohti või argumente, mis toetavad ekstremistlikku vägivalda õigustavaid uskumusi või hoiakuid.

Kuigi on probleeme, mille puhul neil moraalsel ja kognitiivsetel teisenemistel on samuti suur mõju, nõuab sekkumine ekstremistide ja vägivaldsete äärmuslaste korral sobivat ja kohandatud käsitlusviisi. Nagu ka muude kuriteoliikide ennetamise programmides, on uskumuste, hoiakute või mõtteviiside muutmise eesmärk toetada vägivaldse tegevuse lõpetamist.

Deradikaliseerimismeetodite tõhususest annavad tunnistust:

- äärmusideoloogia ja vägivaldsete veendumuste tähtsuse pisenemine või nende hülgamine;
- muutunud käitumine nende suhtes, keda varem peeti vaenlasteks, või avalikult vastanduvate rühmituste suhtes; ja
- väiksem jäikus oma hoiakutes, suurem paindlikkus veendumustes ja vastutulelikum suhtumine neisse, kellel on teistsugused väärtused.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

DERADIKALISEERIMISE VS. SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMID

Kas deradikaliseerimine on üldse võimalik?

Arutelus väljapääsu strateegiate üle on väljendatud arvamust, et deradikaliseerimiseesmärgi saavutamine on kaheldav – võimalik, et tegu on eksliku püüdlusega, kuna see eeldab varasemate uskumuste ja veendumuste täielikku hülgamist.

Deradikaliseerimine tähendab kognitiivsete radikaliseerimisprotsesside tagasipööramist eesmärgiga äärmuslikest ideoloogiatest lahti öelda. Sidemete katkestamist võib aga mõista vägivaldsest või terroristlikust käitumisest loobumisenä, samal ajal kui teatud ideoloogilised uskumused jäävad alles (Altier, Thoroughgood, Horgan 2014). Sidemete katkestamist on määratletud ka demobiliseerumise (Neumann 2013) või distantseerumisenä (El-Mafaalani *et al.* 2016).

Sidemete katkestamise eesmärgi saavutamiseks on vaja sobivaid sekkumismeetodeid. Olenevalt radikaliseerumistasimest on võimalik määratleda mitut ennetamise või sekkumise taset: esmane ennetus (universaalne, suunatud ühiskonnale üldiselt), teise astme ennetus (spetsiifiline varajane sekkumine, töö riskirühmade ja haavatavate rühmadega) ning kolmanda astme ennetus (radikaliseerunud isikutele suunatud tegevus, et hoida ära kuritegude kordumist).

Välise sekkumise ja ennetustöö kõrval on sidemete katkestamise protsessis sama olulised ka isiklikud põhjused. Need põhjused võib jagada töökejuks – näiteks kahtlused rühmituse, vägivalda ja hierarhia suhtes – ning tõmbejõuks – näiteks uued suhted ja soov luua perekond. ÜRO uimastite ja kuritegevuse vastu võitlemise büroo (UNODC) hinnangul (2016: 71 jj) on sidemete katkestamisel kuus olulist takku: inimsuhted, psühholoogiliste probleemide seljatamine, identiteet, ideoloogia, kohanemisstrateegiad ja pettekujutelmadest vabanemine. Peale selle võivad sidemete katkestamisele kaasa aidada vanuse lisandumine, prioriteetide muutumine ja elu pöördpunktid (UNODC 2016: Handbook on the Management of Violent Extremist Prisoners and the Prevention of Radicalization to Violence in Prisons. Criminal Justice Handbook Series. New York).

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

DERADIKALISEERIMISE VS. SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMID

Varasemad sidemete katkestamise ja deradikaliseerimise meetodid -

Õppetunnid ja uued proovikivid, 1/2

- *Islamiäärmusluse kontekstis on sotsiaal-hariduslikud sidemete katkestamise meetodid üsna uus nähtus, kuid paremäärmuslike noorte puhul kasutatud väljapääsustrateegiade kohta on empiirilisi andmeid kogutud juba 25 aastat (Glaser ja Greuel 2013).*
- *Kuigi neil kahel liikumisel on suuri erinevusi, võivad liitumise ning äärmuslikku tegevusse kaasamise käigu sarnasused anda ainek sotsiaal-hariduslikuks tööks ka islamiäärmuslaste rühmade suhtes (Glaser 2016).*
- Sarnasused on näiteks järgmised.
 - Rühmitusega liitumise põhjused ei ole ainult ideoloogilised – noored jagavad tihti hägusaid ideoloogilisi ettekujutusi.
 - Isiklikud probleemid ja lõhestumine (ühiskondlik marginaliseeritus või perekonnaliikme kaotus, vangistus vms võib tekitada nn kognitiivse avatuse äärmusrühmituste suhtes).
 - Tõrjutuse kogemine ühiskondlikes ja inimestevahelistes suhetes (islaminoorte rahvuslik, rassiline ja usuline diskrimineerimine; sotsiaalne tõrjutus, mida tajuvad paremäärmuslikud noored).
 - Äärmusrühmitustega liitutakse tavaliselt noorukieas, kui inimsuhted on muutumas ning noor otsib iseennast ja oma elu eesmärki.
 - Tunne, et kuulutakse samasuguste vaadete ja ühise eesmärgiga inimeste rühma (vennaskonda).

(Glaser, 2016)

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

DERADIKALISEERIMISE VS. SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMID

Varasemad sidemete katkestamise ja deradikaliseerimise meetodid.

Õppetunnid ja uued proovikivid, 2/2

Uued proovikivid sotsiaal-hariduslikus töös islamistlike noortega

- Tuleb mõista usu, muslimikogukondade kaasamise ja imaamide tähtsust. Probleemid on näiteks huvirühmade tuvastamine, koostöö ja vastastikuste ootuste määratlemine ning usulise nõustamise / islamikaplani töö eesmärgi täpsustamine (vastunarratiiv või vaimne tervenemine?).
- Islamiriigi aladest kaugel olles on täpset vastunarratiivi nende alade elu ülistavatele ülevaadetele raskem kujundada.
- Tugeva suunitluse tõttu surmajärgsele elule on raskem kujundada plaane eluks tänapäeva maises ühiskonnas.
- Ühiskondliku ohu tajumine: sotsiaalteenistustel on suurem surve vastutuse võtmiseks ning teenuste osutajatel on vastumeelsus tegelda sekkumise / kolmanda astme ennetusega.
- Ennetav käsitlusviis lähtub murest turvalisuse pärast, mis viib konfidentsiaalsus- ja usaldusprobleemideni.
- Diskrimineerimise ja islamivastase suhtumise tajumine takistab ligipääsu muslimiperedele.

ÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

DERADIKALISEERIMISE VS. SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMID

Sidemete katkestamise meetodi näitajad ja põhimõtted

Tärgmised sidemete katkestamise meetodite näitajad tulenevad varasemast kogemusest selle meetodiga ja neis on arvesse võetud islamiäärmuslusega seotud uusi proovikive. Neid näitajaid toetavad hea tava näited.

- Usalduse, austuse, pühendumuse, usutavuse ja aususe kasvatamine (Unity Initiative – London: <https://www.theunityinitiative.com>)
- Ennetusprogrammide jaoks on olulised vabatahtlik osalus ja elulooline fookus (Active Change Foundation – London: <https://www.activechangefoundation.org>)
- Tuleb keskenduda pigem emotsionaalsele ja sotsiaalsele, mitte kognitiivsele õppimisele. Vaidlused on polariseerivad, ent isiklike kogemuste väljendamisele keskendunud käsitlusviisidel on ühendavam mõju (Verein Denkzeit Berlin: <https://www.denkzeit.info/>)
- Loomingulised ja kunstilised meetodid võivad olla ennetustöö mõjus osa (Cultures Interactive: <http://cultures-interactive.de/de/>)
- Hea ennetustöö viib fookuse puudujäädelt olemasolevatele vahenditele („Brigade des mères“: <https://www.brigadedesmeres.net/le-blog/>)
- Teatud tingimustel on ennetustöös ja sidemete katkestamisel kasu rühmaõppest, sest see soodustab sotsiaalset ja emotsionaalset arengut.

EÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

DERADIKALISEERIMISE VS. SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMID

Deradikaliseerimise ning sidemete katkestamise meetodi parameetrid ja põhimõtted

Sugu on äärmusluses põhitähtsusega ja seda tuleb ennetustöös arvesse võtta (Women Without Borders: <http://www.women-without-borders.org/>).

- Ennetusse tuleb kaasata kohalikud struktuurid/kogukonnad ja asjaomaste valdkondade asjatundjad.
- Sidemete katkestamiseks tehtavas töös on olulised nii teadmised, teadlikkus ning poliitiliste debattide ja meediaarutelude kaasamine kui ka ühiskondlik meeleolu.
- Kestlik ennetus (eriti teises ja kolmandas astmes) sõltub rohkem otsesest ja isiklikust kontaktist ning suhtlusest kui meedia ja interneti kasutamisest (kuigi interneti teel värbamine on olnud edukas, on vastupidine tegevus vähem tõhus). (Extreme Dialogues pakub ka didaktilisi vahendeid: www.extremedialogue.org.)

Harald Weilböck, Milena Uhlmann: Thesenpapier zum Vortrag „Zum Internationalen Stand der Extremismusprävention in Europa – Ansätze und Erfahrungen: 20 Prinzipien guter Praxis“, 04.12.2017

Noorte radikaalidest süüdimõistetute eripära tõttu peab sekkumistegevuses kohandama nii sidemete katkestamise kui ka deradikaliseerimise meetodeid, et soodustada lõpparve tegemist ja maandada individuaalseid riske.

- Empiirilised uuringud on näidanud, et korduvate õigusrikkumiste ärahoidmiseks on kõige tõhusamad kognitiiv-käitumuslikud programmid, milles õpetatakse prosotsiaalseid oskusi ja hoiakuid.
- Edukamates meetodites on rõhk praegusel ning tulevasel käitumisel ja identiteedil, mitte toimepandud tegude ja vanade asjaolude ülemäärasel analüüsimisel. Eriti oluline tundub olevat mõista varasemaid probleeme ja kitsaskohti, ent kasutada neid teadmisi hoiakute ja käitumise muutmiseks praegu ning tulevikus.

KOKKUVÕTE

MIS VAHE ON DERADIKALISEERIMISE JA SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMIDEL?

KOKKUVÕTE

DERADIKALISEERIMISE VS. SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMID

MIS VAHE ON DERADIKALISEERIMISE JA SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMIDEL?

Sidemete katkestamise programmides eeldatakse, et muutes inimese samastumist konkreetse vägivaldseid meetodeid kasutava rühmituse, eesmärgi või ideoloogiaga, on võimalik ennetada või muuta ründaja käitumist ning tema suhet vägivaldse äärmusrühmitusega. See hõlmab rühmitusega samastumise tunde vähendamist ja samal ajal prosotsiaalsete oskuste arendamist, et hoida ära kuritegude kordumist. Nende programmide mõju saab hinnata selle järgi, kas isik on lõpetanud suhted radikaalidega või katkestanud sidemed vägivaldsete äärmusrühmitustega.

Eesmärk on parandada sotsiaalset lõimitust ja muuta eluviisi.

Deradikaliseerimismeetodite eesmärk on ennetada või muuta inimese ideoloogilisi uskumusi, hoiakuid või mõtteviise, mis ajendavad teda tegema ja/või õigustavad ekstremistlikke tegusid. Tihti vaidlustatakse nende meetodite korral konkreetseid tõlgendusi, seisukohti või argumente, mis toetavad ekstremistlikku vägivalda õigustavaid uskumusi või hoiakuid. Mõjust annavad tunnistust väiksem jäikus oma hoiakutes, suurem paindlikkus veendumustes ja vastutulelikum suhtumine neisse, kellel on teistsugused väärtused.

MIDA VAREM RAKENDATUD VÄLJAPÄÄSUPROGRAMMIDEST ÕPPIDA?

Varem rakendatud väljapääsustrateegiad näitavad, et deradikaliseerimine on enamasti liiga optimistlik eesmärk, kuna see eeldab kognitiivsete radikaliseerumisprotsesside tagasipööramist eesmärgiga äärmuslikest ideoloogiatest lahti öelda. Mittetoetamist või sidemete katkestamist seevastu võib mõista lihtsalt vägivaldse käitumise lõpetamisena, ilma et peaks tingimata eitama teatud ideoloogilisi veendumusi.

Olenevalt radikaliseerumisastmest võib eristada mitut ennetuse või sekkumise taset: esmane ennetus (universaalne, suunatud ühiskonnale üldiselt), teise astme ennetus (spetsiifiline varajane sekkumine, töö riskirühmade ja haavatavate rühmadega) ning kolmanda astme ennetus (radikaliseerunud isikutele suunatud tegevus, et hoida ära kuritegude kordumist). Meelestatuse muutmisel on otsustava tähendusega tegurid inimsuhted, psühholoogiliste probleemide seljatamine, identiteet, ideoloogia, kohanemisstrateegiad ja pettekujutelmadest vabanemine.

KOKKUVÕTE

DERADIKALISEERIMISE VS. SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMID

MILLISED ON ISLAMIÄÄRMUSLUSELE KESKENDUVATE SIDEMETE KATKESTAMISE PROGRAMMIDE UUED PROOVIKIVID?

Islamiäärmusluse kontekstis on sidemete katkestamise meetodid üsna uus nähtus, kuid paremäärmuslike noorte puhul kasutatud väljumisstrateegiatega on kogemusi omandatud juba 25 aastat.

Uuringud näitavad ka olulisi erinevusi. Peamised raskused on radikaliseerumisprotsessis usule omistatud valetähtsus; vastunarratiivi loomine ülistavatele lugudele, mida ISIS maalib oma ülevaadetes tegevusest üksikutes riikides, näiteks Süürias; maise ühiskondliku elu eeliste esiletõstmine võrreldes surmajärgse eluga; muslimikogukondades levinud arusaam, et noorte puhul on peamine mure turvalisus, mitte sekkumismeetmed, mis tekitab tundeid, et tegu on diskrimineerimise ja islamofobiaga.

The background of the slide is the European Union flag, featuring twelve gold stars arranged in a circle on a blue field.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Vangistus ja katseag:
praegused Euroopa Liidu
programmid

2

Osa

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

vangistus ja katseaeg:praegused Euroopa Liidu programmid

Projekt/ programm	Riik	Sihtrühm	Kirjeldus
Terrorist Wing Vought	Holland	Võimuorganid; vanglaametnikud, kriminaalhooldustöötajad, kohtutöötajad; vägivaldsed äärmuslased	Projekt töötati välja vanglates, kus on terroristidele mõeldud eraldi tiib. Projekt hõlmab eri teemasid ja kontekste, mis võimaldab psühholoogidel ja psühhiaatritel oma meetodeid olenevalt asukast kohandada. Tegevus põhineb väljas veedetud ajal: ajaviitetegevus või mängud, psühhiaatriline ja psühholoogiline abi, aiatöö või riiete pesemine, kontakt vanglaväliste partnerorganisatsioonidega (perekondlik tugi, juhendaja, tugiisik) ning õppetegevus (näiteks klassikalise araabia keele kursused).
Team TER (terroristide, ekstremistide ja radikaalidega tegelev meeskond)	Holland	Vanglaametnikud, kriminaalhooldustöötajad, kohtutöötajad; vägivaldsed äärmuslased	Peamine eesmärk on lahutada radikaliseerunud muslimid (peamiselt kodus elavad džihadistid) äärmusrühmitustest, kasutades katseajal põhinevat meetodit, mille korral inimese tegevust jälgitakse ja mida kohandatakse individuaalse olukorraga. Meeskonnad vastutavad riskide maandamise ja jälgimise eest; tegevus toimub tihedas koostöös partneritega (kohtuamet, kinnipidamisasutus, politsei ja omavalitsus). Meeskonda toetavad ka psühholoogia- ja usuekspertid.
Inclusion (ingl „kaasamine“)	Holland	Kriisiabitöötajad; vanglaametnikud, kriminaalhooldustöötajad, kohtutöötajad; vägivaldsed äärmuslased	Inclusion on katseajal rakendatav personaalne programm. Selle peamine eesmärk on katkestada radikaliseerunud muslimite (peamiselt kohalike džihadistide) sidemed äärmusrühmitustega. Programm koosneb kolmest osast: – praktiline abi: osaleja paneb kirja oma tulevikuplaani, milles määratleb eesmärgid; – võrgustikumeetod: luuakse ja taastatakse osaleja suhtlusvõrgustik; osaleja lõimitakse ühiskonda järkjärgult, laiendades tutvusringkonda; – kognitiiv-käitumuslik õpe: kui osaleja hakkab kasutama n-ö muutuste keelt, algab kolmas osa, mille eesmärk on muuta düsfunktsionaalseid veendumusi ja antisotsiaalset käitumist.

Project/ Program	Country	Target Audience	Description
Social Net Conferencing	Austria	Perekonnad; vanglaametnikud, kriminaalhooldustöötajad, kohtutöötajad; vägivaldsed äärmuslased	Social Net Conferencing annab kinnipeetavatele võimaluse koostada kohustuslik tulevikukava ajaks, mil nad vanglast vabanevad. Kava kokkupanemisel teevad nad koostööd oma suhtlusvõrgustikuga. Seejärel saadetakse kava kohtunikule, kes annab istungil kavaga kooskõlas olevad määrused. Kriminaalhooldusametnik jälgib määruste täitmist ja ühtlasi kava elluviimist.
Back on Track	Taani	Perekonnad; vanglaametnikud, kriminaalhooldustöötajad, kohtutöötajad; vägivaldsed äärmuslased	Tugiisik aitab kinnipeetaval igapäevaelus probleeme ja konflikte vältida ning olukordadega toime tulla. Eesmärk on motiveerida isikuid hoiduma kuritegevusest, taastada nende suhted pere ja tuttavatega ning toetada neid pärast vanglast vabanemist (kodu ja töökoha leidmisel jms). Tugiisikuid koolitatakse ja juhendatakse pidevalt.
Disengagement and Critical Aftercare	Taani	Endised radikaalid; vägivaldsed äärmuslased; noored/õpilased/tudengid	See projekt keskendub peamiselt sõjapiirkondadest, näiteks Süüriast või Iraagist Taanisse naasnutele. Eesmärk on vähendada terrorismiga seotud kuritegude, sh vägivaldtegevuste toimepanemise riski Taanis, milleni võivad viia uued suhtlusringkonnad või sõjakogemustega kaasnev trauma. Hõlmab kaht liiki koordineeritud tegevust, mille mõte on juhtida võõrvõitleja vägivaldse äärmusluse teelt kõrvale. Sidemete katkestamine algab eriväljaõppe saanud politseinike tegevusega ning sellele järgneva koolituse ja abi pakkumisega omavalitsuse tasandi kriisikeskustes, sh tööolukordades.

Selles tabelis, mis algab eelmisel ja lõpeb järgmisel leheküljel, on kirjeldatud vanglates ja katseajal rakendatavaid näidisprojekte, mida on kirjeldatud võrgustiku Radicalisation Awareness Network koostatud väljaandes „Collection of inspiring practices“

(https://ec.europa.eu/home-affairs/what-we-do/networks/radicalisation_awareness_network/ran-best-practices_en).

Project/ Program	Country	Target Audience	Description
Swedish Method of Working with Formers in Exit Work (Rootsi meetod endiste võitlejate kaasamiseks väljapääsustrateegiasse)	Rootsi	Endised radikaalid; vägivaldsed äärmuslased; noored/õpilased/tudengid	<p>See tegevus tugineb Exit Sweden'i grupi koolitajatele. Töö aluseks on „vägivaldse äärmusluse skaala“, mille astmete vahemik on –10 (kõige ekstreemsem/negatiivsem) kuni +10 (sallivam/positiivsem) ja kus 0 tähendab neutraalset suhtumist.</p> <p>Igat uut klienti hinnatakse selle skaala põhjal eri valdkondades (sotsiaalsed suhted, võimusuhted, sallivus jne). Isiku asukoht eri skaaladel võib varieeruda. Selline hindamine võimaldab välja valida endise radikaali, kes on samasuguse muutuse läbi teinud ning kes jälgib nüüd isikut ja arutleb skaalal hinnatavate teemade üle. Eesmärk on neutraliseerida isiku radikaliseerumiseni viinud uskumused, kujundades järk-järgult prosotsiaalsemat hoiakut.</p> <p>Endisi radikaale jälgitakse ja hinnatakse skaala põhjal, sest on tähtis, et nad oleksid oma edusammudega kursis ning et seda saaksid arvesse võtta radikaliseerumise ja deradikaliseerimise protsessi asjatundjad. Seda meetodit kasutatakse nii paremäärmuslaste, džihadistide kui ka kuritegelike jõukudega liitunud isikute puhul.</p>
Taking Responsibility – Breaking away from Hate and Violence – Education of Responsibility (vastutuse võtmine – vihast ja vägivaldast lahtitulemine – vastutustunde õpetamine)	Rootsi	Endised radikaalid; korrakaitseametnikud; vanglaametnikud, kriminaalhooldustöötajad, kohtutöötajad; vägivaldsed äärmuslased	<p>Selle projekti eesmärk on aidata ideoloogilisel põhjusel toime pandud vägivaldsete tegude eest vahistatud noortel (paremäärmuslastel või islamistidel) elada edaspidi vastutustundlikku ja vägivaldavaba elu ning öelda lahti julmast ideoloogiast, arendades isiklikku pädevust ja sotsiaalseid oskusi.</p> <p>Meetod hõlmab deradikaliseerimist, kodanikuõpetust, pikaajalist rühmaõpet ning vangistusjärgset stabiliseerimisõpet.</p>
The Unity Initiative	Ühendkuningriik	Vanglaametnikud, kriminaalhooldustöötajad, kohtutöötajad; vägivaldsed äärmuslased; noored/õpilased/tudengid	<p>The Unity Initiative on nõustamisteenus, mis on spetsialiseerunud tagurliku absolutismiga tegelemisele ning millel on kolm peamist töövaldkonda: kurjategijate rehabiliteerimine; vangla- ja kriminaalhooldusametnike ning politseinike koolitamine ning kogukondlik tegevus poliitilise absolutistliku meelsuse leevendamiseks.</p> <p>Selle tuntus on terrorismivastases liikumises märgatavalt kasvanud, kuna nemad tegelesid meedia teel radikaliseerunutega ning mõned ISIS'e ridadest tagasi pöördunud võitlejad võtsid nendega ise ühendust, et saada abi ideoloogiliseks rehabilitatsiooniks.</p>

Edukuse hindamine

Uuringud näitavad, et deradikaliseerimine ja sotsiaalne taasloomimine toimivad kõige paremini siis, kui isikul on mingil põhjusel soodumust sidemed rühma või ideoloogiaga katkestada; aga eksperdid ei tohiks lasta end nooruki vastumeelsusest heidutada, vaid peaksid endale kindlaks jääma (Mücke 2017).

Kohtusüsteemis vabatahtlikult või piiritletult rakendatud meetmed on olnud tulemuslikumad kas isiku enda tahte, kohustusliku osaluse või programmis osalemisest saadava kasu tõttu (näiteks karistusaja vähendamine). Seetõttu on oluline välja töötada strateegiad, milles neid lisategureid arvesse võetakse, ning arvestada nendega ka osalejate hindamisel.

Olukorra jälgimisel on selgunud, et rühmitustest lahkuda soovivad noored teevad seda ka ilma erilise programmita. Samal ajal teeb deradikaliseerimisprogrammides osalemine sidemete katkestamise ja taasloomimise palju lihtsamaks ning ka püsivamaks, sest paljud sellised programmid soodustavad sotsiaalse isiksuse arengut ja omaksvõtmist ning võimendavad ka sotsiaalseid ja majanduslikke ressursse.

Deradikaliseerimisprogrammide tõhusust on aga raske hinnata, kuna ebaõnnestumiste määr võib olla erinev, nagu ka iga teise kuritegusid toime pannud isikutele mõeldud programmi puhul.

Võttes arvesse terrorismi tõttu kinni peetud isikute suurt hulka maailmas, **pakutakse selliste uuenduslike programmidega loomingulist ja haldustundlikku lahendust potentsiaalselt ohtlike** ning ekstremismile kalduvate isikute vanglast vabanemisel.

Asjatundjad ei tohiks aga eeldada, et on olemas ühene ratsionaalsuse definitsioon ning et teadmiste ja teabe jagamine üksi teeb radikaalset mõistuspärase inimese. Põhjendus, ratsionaalsus ja edu on vaieldavad kategooriad, mis panevad sidemete katkestamise programme pidevalt proovile (Taubert/Hantel 2017, *lit.* vt ülal).

Proovikivid

Praktikas on deradikaliseerimisele ja väljapääsustrateegiatele suunatud programmid keskendunud rohkem sellele, et vähendada äärmusrühmitustega uuesti liitumise või terrorismi ja muu kuritegevuse juurde tagasipöördumise riski.

Seni välja töötatud programme esitletakse kui võimalikke vahendeid eri eesmärkide saavutamiseks, peamiselt terrorismi ja kuritegevuse riski vähendamiseks.

Olemasolevad algatuskavad, sh need, mida on juba üksikasjalikumalt tutvustatud, ei kirjelda tavaliselt programmi rakendamist sügavuti, vaid pigem nende struktuuri ja pinnapealseid detaile.

Nende programmide sise- või välishindamise kohta on vähe tõendusmaterjali. Selliste programmide tulemuslikkus ei ole selge – tõhususe või edukuse hindamiseks puudub kõikehõlmav raamistik.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD
vangistus ja katseaeg:praegused Euroopa Liidu programmid

Mis läks valesti Prantsusmaa deradikaliseerimisprogrammiga?

Kavas oli avada eksperimentaalne ennetuse, integratsiooni ja kodanikuhariduse keskus. Radikaliseerunud mehi ja naisi, kelle kohalik prefektuur oli eemaletõmbuva käitumise tõttu vaatluse alla võtnud, kutsuti vabatahtlikkuse alusel osalema programmis, et „arendada kriitilist meelt, kodanikumeelsust ja vabariiklikke väärtusi“, nagu seisis põhikirjas. Edu korral pidi valitsus avama veel 12 sellist keskust – üks igas Prantsusmaa kolmeteistkümnest piirkonnast.

[...] Ei saa lihtsalt kellelegi öelda: „See, mida sina arvad, on halb. Siin on hea info,“ ütles mulle üks keskuse sotsiaaltöötaja augustis. Selle asemel tahtis keskus tegeleda põhjustega, mis osalejad üldse ideoloogiate suhtes haavatavaks tegi. „Me töötasime iga inimesega, tema mineviku, töövõimaluste, koduse elu ja tervisliku olukorraga, et aidata mõista, millest tema uskumused tulevad, ning seada nende tõesus kahtluse alla.“

*[---] Nad on välja töötanud programmi, mis on osaleja mõttemaailmale täiesti vastupidine. Ma ei arva, et see on õige lahendus. Ei tuleks välja pakkuda mitte teist tõe, vaid pigem midagi, mis eksisteeriks koos senise tööga.“ M. Crowell (28.09.2017). Mis läks valesti Prantsusmaa deradikaliseerimisprogrammiga? *The Atlantic Magazine* (blogipostitus).*

Allikas: <https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/09/france-jihad-deradicalization-macron/540699/>

The Atlantic Magazine [Weblog post]. Retrieved from

<https://www.theatlantic.com/international/archive/2017/09/france-jihad-deradicalization-macron/540699/>

KOKKUVÕTE

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD
vangistus ja katseaeg: praegused Euroopa Liidu programmid

KOKKUVÖTE

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD: vangistus ja katseaeg; praegused Euroopa Liidu programmid

MIS ON PRAEGU EUROOPA LIIDUS KASUTATAVATE VÄGIVALDSE RADIKALISEERUMISE VASTASTE PROGRAMMIDE PEAMISED EESMÄRGID?

Neid programme kasutatakse nii paremäärmuslaste, džihadistide kui ka kuritegelike jõukudega liitunud inimeste puhul.

MIS ON SELLISTE PROGRAMMIDE PEAMINE FOOKUS?

Seni välja töötatud kavad keskenduvad terrorismi või kuritegevusega alustamise või selle juurde tagasipöördumise riski vähendamisele. Turvalisuse küsimused tunduvad olevat tähtsamad kui sotsiaalse taasloomise eesmärgid.

KAS PROGRAMME ON SIIANI HINNATUD?

Nende programmide sise- või välishindamise kohta on vähe tõendusmaterjali. Programmide tulemuslikkus on ebaselge. Tõhususe või edukuse hindamiseks puudub kõikehõlmav raamistik.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine,
taasloomine ühiskonda
ja prosotsiaalne elustiil

Osa

3

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taasloomimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

Tagasilanguse ennetamise taktika töötati välja narkootikumide kuritarvitajate ravimise kontekstis, kus eesmärk oli ravi säilitusetapi stabiilsus ja järjepidevus (Marlatt 1985).

Töös, milles keskenduti riskitegurite vältimisele ja kaitsetegurite võimendamisele, defineeriti riskitegureid kui võimalikke tagasilanguse päästikuid ning kaitsetegureid kui oskusi, mille arendamine võib takistada riskiolukordadesse sattumist ja tagasilangust.

Tuues selle taktika töösse noorte õigusrikkujatega, rõhutatakse allikates, et kuigi riskitegureid tuleb arvesse võtta, ei vii ainult nendega tegelemine püsivate muutusteni.

Selle meetodi puhul rõhutatakse, et motiveerides isikuid omaks võtma prosotsiaalset elustiili, võib vähendada antisotsiaalset käitumist, sest nii tekivad automaatselt kogukonnast tulenevad kaitsetegurid.

Terviklikkust arvestavas töös on perekonna ja teiste oluliste inimeste kaasamine väga oluline. Kui seada noortele korralikud eesmärgid, on neil lihtsam aru saada, mida on vaja teha nende eesmärkide saavutamiseks. Need peaksid sobima lõppeesmärgiga vähendada kuritegude kordumise ohtu (Mann *et al.* 2004).

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taaslõimimine ühiskonda
ja prosotsiaalne elustiil

Noorsootöö

Esmane nõusolek

Ravi/sekkumistegevuse alguses tuleb kindlasti:

- ⇒ Saada kirjalik nõusolek sekkumistegevuseks, *mis tähendab, et*
- ⇒ kirjaliku lepingu peavad allkirjastama kõik asjaosalised:
 - isik, kellele abi osutatakse;
 - tema pereliikmed ja teised talle olulised inimesed;
 - tugiisik/kriminaalhooldusametnik;
 - kohtuametnik;
 - kogukonna institutsioonide ja julgeolekuasutuste esindajad.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taastõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

Uus paradigma

Terrorismivastane võitlus, deradikaliseerimine ja vastunarratiivid on asjaomases kirjanduses üha olulisemad teemad, mis näitab suurt lünka inimeste teadmistes. Senised teadmised näitavad, et *väikestel tegudel tundub olevat suurim mõju*.

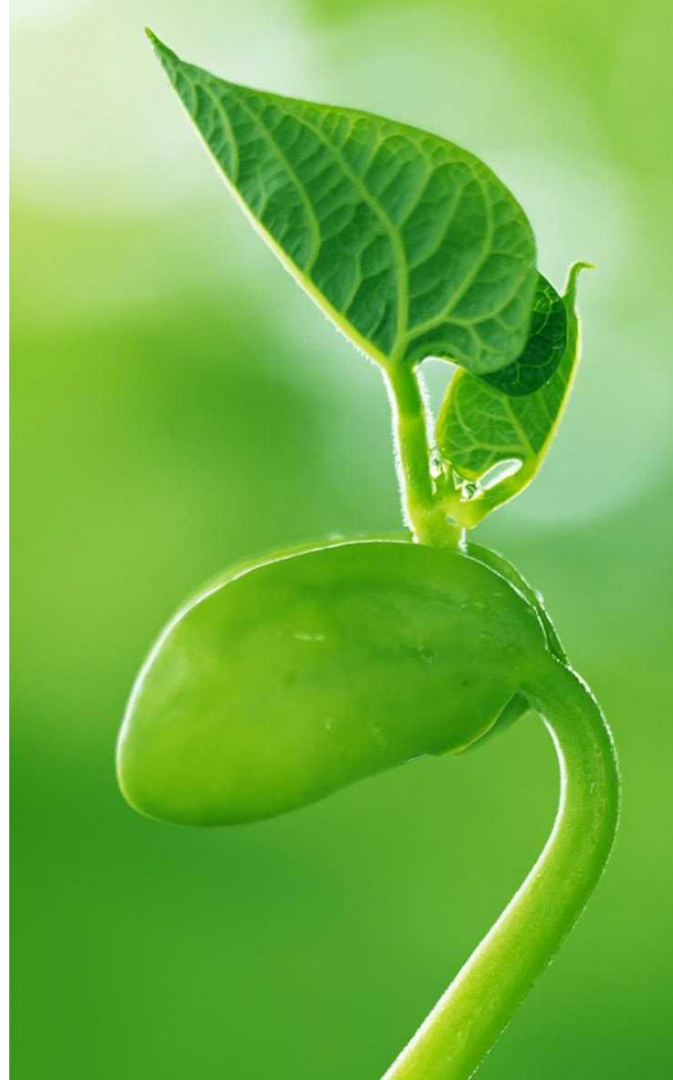
Näiteks ollakse üha enam teadlikud, et rasketes (ent mitte terrorismiga seotud) kuritegudes süüdimõistetute puhul rakendatavatel teooriatel ja võtetel on mõju ka radikaliseerunud isikute lõimumisele.

Kirjandusallikate kohaselt peab sekkumise paradigma nihkuma mis-toimib-suhtumiselt (kus eesmärk on vähendada kuritegude kordumise ohtu) mis-aitab-suhtumisele.

Me peame lõpetama muretsemise selle pärast, kas inimene paneb toime uusi õigusrikkumisi, ning suunama oma tähelepanu sellele, et arendada tema isiklikke ja sotsiaalseid oskusi, et aidata tal lõimuda ning oma elu korda seada. See omakorda vähendab tema vajadust kuritegusid toime panna (Marsden 2016).

Järgmistel slaididel tutvustatakse kolme sotsiaal-haridusliku sekkumise meetodit:

1. Vägivalla ennetamise võrgustik: Education of Responsibility®;
2. Legato: süsteemne nõustamine;
3. Good Lives Model (Ward ja Brown 2004): sekkumismudel, millest on kõrvale jäetud riski ja reageerimisvajaduse mudel (Andrews ja Bonta 2003).

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taastõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

Education of Responsibility®

Meetodi Verantwortungspädagogik® (Education of Responsibility®; vastutusharidus) on välja töötanud Saksamaal tegutsev vabaühendus Violence Prevention Network, mis on deradikaliseerimise, sidemete katkestamise ja ennetustöö vallas kogemusi omandanud alates 2001. aastast (www.violence-prevention-network.de/en/publications).

Vastutusharidus põhineb terviklikkust arvestaval ja konfliktivabal käsitlusviisil, milles soodustatakse vastastikust aktsepteerimist ning välditakse alandustunde tekitamist. Selle meetodi kohaselt ei saavutata püsivat käitumise muutust mitte sihipärase kontrolliva ümberõpetamisega, vaid empaatilise käitumise võimendamise, kombineerides kognitiivset ja emotsionaalset õpet.

Sertifitseeritud meetod Education of Responsibility® hõlmab kolme sekkumiselementi:

- rühmaõpe kinnipidamise ajal ja stabiliseerimistugi pärast vabanemist;
 - eluloopõhine töö ning perekonna ja suhtlusvõrgustiku kaasamine;
 - ideoloogilisi veendumusi vaidlustav vägivallavastasuse idee koos poliitika-ajalooõppega.
- Vastutusharidusse on peale radikaliseerunud isiku kaasatud ka tema suhtlusvõrgustik. Selle eesmärk on pakkuda pikaajalist tuge ka pärast vanglast vabanemist. Peamine on sõlmida hästitoimiv suhe pedagoogiliste töötajatega. Õppeprotsess on suunatud manipuleerimisviiside visualiseerimisele, kutsudes nooruki mõttekäigus esile pahameelt. Selle meetodi korral hoidutakse selgesti varem välja kujundatud moraalse suuna pakkumisest. Kogemused sihtrühmaga on näidanud, et loengute pidamine viib konfliktide ja emotsionaalse sulgumiseni. (www.violence-prevention-network.de/en/approach/intervention)

Violence
Prevention Network

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taastõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

Education of Responsibility®

Seda meetodit järgivate pedagoogide jaoks on esile toodud järgmised sekkumise nüansid:

- professionaalse usaldusliku suhte loomine;
- enda või teiste ohustamise takistamine – kutsuda pedagoogilisi meetodeid kasutades esile pahameelt vägivalda toetava ideoloogia suhtes (see nõuab mitme valdkonna asjatundjatest koosnevat meeskonda);
- väitlusoskuse arendamine (et astuda vastu kuuletumissoovile);
- liitumine toetavate usukogukondade või kogudustega (vajadus uue usulise suuna järele);
- sallivuse kasvatamine teistsuguste seisukohtade suhtes (eri vaatenurkade omaksvõtmine);
- uue isikliku suhtevõrgu loomine väljaspool ekstremistlikke ringkondi;
- abi hariduse omandamisel ja töö leidmisel;
- eluloopõhise mõistmise soodustamine.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

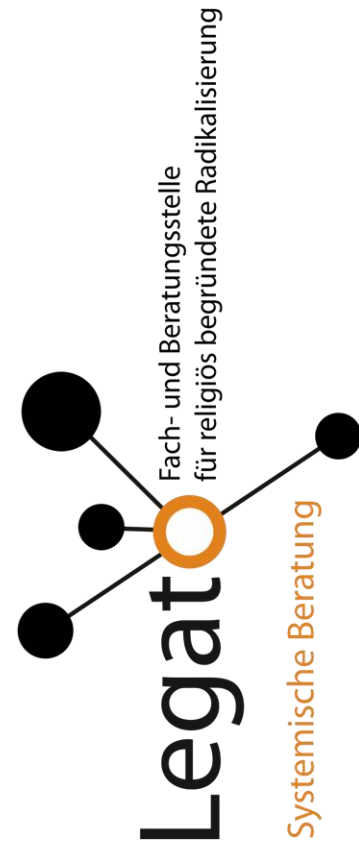
Tagasilanguse takistamine, taastõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

Süsteemse sekkumise meetod

Hamburgis asuvas nõustamiskeskuses Legato rakendatakse sotsiaaltöö süsteemset käsitlust. Nende süsteemses töös osalevad eri asutused ja selles nähakse inimesi kui psühhobioloogilisi süsteeme oma teadvuse ja isiklike vajadustega. Inimesed ei ole aga eraldiseisvad, vaid osa laiemast süsteemist ja keskkonnast. Seega ei määratleta süsteemses käsitlusviisis isiklikku probleemi kui mingi kindla põhjuse tulemust, vaid selle laiema süsteemi häiret, mis tuleb lahendada.

- Radikaliseerunud noorukite sidemete katkestamisel on sekkumistegevuse fookus nooruki tugivõrgustikul ja temaga töötavatel asjatundjatel. Süsteemse käsitlusviisi kohaselt on oluline, et asjasse puutuvad inimesed süsteemses keskkonnas mõistaksid nooruki radikaliseerumise konteksti ja nende endi võimalikku rolli selles.
- Radikaliseerunud nooruki suhtlusvõrgustik ning temaga tegelevad asjatundjad ei anna ainult teavet, vaid moodustavad olulise osa ümbritsevast süsteemist, mida terapeudid ning sotsiaaltöötajad peavad sekkumistöö alusena arvesse võtma.
- Sotsiaalse süsteemi põhimõttel töötavad terapeudid ja nõustajad kasutavad eri meetodeid, sh nii erilisi usutlustehnikaid ja suhtlusvahendeid kui ka graafilisemaid meetodeid nagu figuuride reastamine või elulugude visualiseerimine.

Eluloo põhiste suundade keskendumine on kooskõlas tähelepanu pööramisega ümbritsevatele süsteemidele. Süsteemse meetodi kohaselt ei ole oluline mitte ainult see, mis juhtub praegu, vaid eriti see, mis on juhtunud minevikus. Milliseid lõhestumisi või kriisihetki võib täheldada? Kuidas suhestub noor oma perekeskkonnaga? Miks on inimene teatud ideoloogilistele sõnumitele vastuvõtlik? Need küsimused aitavad mõista suhet inimese eluloo ja laiema ühiskondliku keskkonna vahel.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taastõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

Good Lives Model (hea elu mudel) – eeldused

Good Lives Model (GLM) on tugevaid külgi rõhutav positiivne käsitlus loobumisest ja rehabilitatsioonist, milles keskendutakse heade väärtuste loomisele ja riskide maandamisele.

Selles võetakse arvesse, et kuritegelike kalduvuste vähendamine on vajalik, aga mitte ainus eduka sekkumise tingimus, uskudes, et abi vajav isik tuleb sekkumistegevusse kaasata (Whitehead, Ward ja Collie, 2007).

GLM näeb õigusrikkujat kellenagi, kes on toime pannud kuriteo, ent kellel on siiski lootused, ambitsioonid ja eesmärgitunne. GLMis eeldatakse, et terrorismis süüdi mõistetud inimeste puhul on ülioluline lihtsustada loobumisprotsessi (Ward ja Stewart 2003; RAN 2016a).

GLMis eeldatakse, et kõik inimesed kujundavad oma elu nende asjade järgi, mis on neile kõige tähtsamad, järgides nõnda justkui hea elu plaani (Ward ja Gannon 2006; Ward ja Maruna 2007).

GLMi kohaselt on inimestel soodumus püüelda esmaste hüvede omandamise poole, ent nad omistavad eri hüvedele erisugust tähtsust, mis peegeldab nende väärtushinnanguid ja eelistusi oma elus (Barnao *et al.* 2016).

Kuritegevust peetakse rahuldamata jäänud inimlike vajaduste otseseks tagajärjeks.

Crime is hypothesized

*to be a direct consequence
of maladaptive attempts*

to meet human needs.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taaslõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

Good Lives Model – isiklike eesmärkide soosimine, et vähendada tagasilanguse ohtu

GLM on laiapõhjaline tugevaid külgi rõhutav rehabilitatsiooniteooria, milles keskendutakse õigusrikkuja isiklike eesmärkide edendamisele, vähendades samal ajal tulevaste õigusrikkumiste ohtu.

- Rikkuja isiklike eelistusi, väärtusi ja eesmärke võetakse tõsiselt ning sellest mõistvast suhtumisest lähtudes motiveeritakse teda elama paremat elu; ja
- see pakub õigusrikkujatele võimekust ja vahendeid omandada esmased hüved sotsiaalselt vastuvõetavatel viisidel.

Õigusrikkum
ine

Katse omandada esmased hüved isiklike piirangute ja ebasoodsa keskkonna kontekstis.

Kuritegeliku
d
vajadused:

Sisemised ja/või välised takistused, mis ei võimalda omandada esmaseid inimlike hüvesid või mis ajendavad nendeni püüdlema ebasobival teel.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taastõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

Good Lives Model – teekond

Noorukid on ümbritsevast maailmast kergesti mõjutatavad. Nende peamine soov on identifitseerida end kuuluvustunde kaudu.

Nad tahavad saada iseseisvaks, ent nende iseseisev mõtlemine on piiratud. Nad vajavad endiselt nõu oma vanematelt, kuid ülehindavad eakaaslaste arvamusi.

Noorukid sulanduvad tihti mingisse rühma, leiavad eesmärgi või järgivad ideoloogiat, millel on kindel siht ja mis demonstreerib oma sõltumatut mõtteviisi. Avatus ümbritseva suhtes tähendab, et subkultuuride või spetsiifiliste rühmade, näiteks äärmusrühmituste sõnumid püüavad kergesti noorte tähelepanu.

Nendes rühmades võivad noored oma sõna sekka öelda ja nende mõtted tunduvad olevat väärtustatud.

Neil areneb välja rühma kuulumise tunne, nii et nad tunnevad end hinnatu, iseseisva ja sõltumatu.

Kui noored oskavad luua ja seada eesmärgi ning nendeni jõuda, on neil selleks rohkem vahendeid ilma antisotsiaalse või kuritegeliku käitumiseta.

GLMil põhinevate sekkumismetodite eesmärk on ehitada üles tasakaalustatud elu, kus noorel on aktiivne roll, teda kuulatakse ning tema teekonda ja eesmärgi arutatakse. See annab noorele enesekindlust oma teadmisi ja arvamusi väljendada.

Marsden, 2016; Phillips, 2017

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taastõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

GLM ja deradikaliseerimine

GLMis ei eeldata, et inimesed on eetilises mõttes loomult head.

Inimesed elavad suurema tõenäosusega hästi siis, kui neile on kättesaadavad mitmesugused esmased hüved ning nad saavad püüelda oma eesmärkide poole.

Rehabilitatsiooniprotsess hõlmab erinevaid väärtusi, kaasa arvatud väärtusi, mis sobivad eri klientide huvidega, eetilisi väärtusi (kogukonna heaks) ja tunnetuslikke või muid sellega seotud väärtusi (mis on meie parimad rakendatavad mudelid ja meetodid).

Paranduslik sekkumine peaks nii soodustama isiku oskuste arengut kui ka vähendama / kontrolli all hoidma riske.

GLM rõhutab isikliku identiteedi terviklikkust ja selle suhet inimese arusaamaga heast elust.

Soovimatu käitumise parandamisel tuleb rakendada ökosüsteemi moodi raamistikku, kus indiviidi nähakse suurema terviku osana.

Seega on risk osa süsteemist ning see ei ole enam seotud ainult üksikisikuga. Isegi iseloomuomaseid riskitegureid (nt impulsiivsus, agressiivsus) tuleb tõlgendada konkreetses kultuuri ja olukorra kontekstis.

GLMi järgi peaks sekkumistegevuses arvestama inimese tugevate külgedega, esmaste hüvede ning asjassepuutuvate keskkondadega, ning täpsustama, millised oskused ja vahendid on nende saavutamiseks vajalikud.

Tuleb austada isiku soovi teha enda kohta teatud otsuseid, kaasates teda otsustusprotsessi.

Iga inimese eelistusi esmaste hüvede suhtes tuleb tähele panna ning siduda need tema igapäevaeluga (näiteks eesmärgi saavutamiseks vajalik töö, haridus ja täienduskoolitus ning vajalikud suhted).

Kurjategijate puhul õigustab sekkumist sageli vajadus hoida neid kogukonna liikmetele kahju tekitamast, nagu see on ka terrorismi puhul. Rehabilitatsiooni aga tuleb pidada vangide õiguseks.

GLMi esitletakse kui mudelit, mis vastab oma kogukondadesse taas lõimuda püüdvate inimeste reaalsele vajadustele.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taastõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

GLM ja deradikaliseerimine – noored katseajal

- Uuringud, mis sisaldavad ka intervjuusid džihadistidega, on näidanud, et mõned neist olid saanud innustust vajadusest leida „tõeline“ religioon või „korralik“ muslimi eluviis.
- Mõnes uuringus selgus, et nende internetikasutus tähendas peamiselt vastuste otsimist, eriti selleks, et püüda paika seada oma elu eesmärki. See võib seletada, miks mõnda inimest tõmbavad ligi karismaatilised radikaalsed jutlustajad, kelle videod on digiajastul populaarseks saanud.
- Selles kontekstis viitavad autorid vajadusele kasutada GLMi-laadseid mudeleid selleks, et luua korralik kontseptsioon heast muslimielust ja sobitada seda inimese tegeliku eluga.
- Samuti rõhutavad nad vajadust kaasata muslimite elustiili kujundamisse ka mõõdukaid imaame, näitamaks, et muslimid saavad rahumeelselt elada rassilise ja usulise paljususe keskkonnas.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taasloomine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

Vaimse nõustamise ja islamikaplanite roll

Imaamid ja islamiõpetlased on täheldanud, et radikaliseerunud kinnipeetavad otsivad vastuseid oma usuliste veendumuste ja neilt oodatava käitumise kohta. „Kas väljaränne (hedžra) islamiusulisse riiki või kalifaati on kohustuslik?“, „Kas muslim, kes ei palveta, väärib surma? Kas nad peaks ära tapma?“, „Kas kalifaat vallutati sellepärast, et see polnud piisavalt range?“

Nendele küsimustele vastamine nõuab islamiusu õpetamist ja haridust, et tekitada positiivset muslimiidentiteeti, mis peaks vastu ekstremistide värbamiskatsetele. Riskirühma kuuluvatele vangidele tuleb anda oskus analüüsida ja kriitiliselt mõelda islamiusu eri tõlgenduste üle.

Vanglate islamikaplanid täidavad usulise nõustamise vajadust, kuid nad peaksid tegelema ka diskrimineerimistunde, sotsiaalse ebaõigluse ja identiteedikriisidega, mis on kinnipeetavate, eriti teise ja kolmanda põlvkonna sisserändajate seas levinud. Vanglaiaam Husamuddin Meyer defineerib seda mitmetahulist ülesannet kui „vihaprofülaktika pakkumist“ (Meyer 2017: 350). Terviklikus käsitluses vaimsest nõustamisest või islamikaplani tööst peab seega arvesse võtma mitut tasandit: 1) identiteediküsimused, 2) üldine islamiõpetus, 3) maailmapoliitika õpetus, 4) individuaalne nõustamine.

See viib nõustaja rolli juurde. Kes on piisavalt pädev, et kinnipeetavad teda aktsepteeriks? Vihaideoloogiaga tegelemiseks ei piisa üksikute imaamide vabatahtlikust tööst. Islamikaplanid peavad olema professionaalid, kes on saanud spetsiaalse hariduse ja väljaõppe, ning nende üle peab tegema ka järelevalvet.

Ühtlasi on selleks vaja piisavat rahastust.

Tuleb aga meeles pidada, et vaimne nõustamine ei saa sidemete katkestamise programme asendada, sest nõustamine aitab vaid neid, kes seda ise soovivad. Seetõttu peaksid vaimne nõustamine ja sidemete katkestamise programmid käima käsikäes, eriti arvestades personalinõudeid ja meeskondade koosseisu.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taaslõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

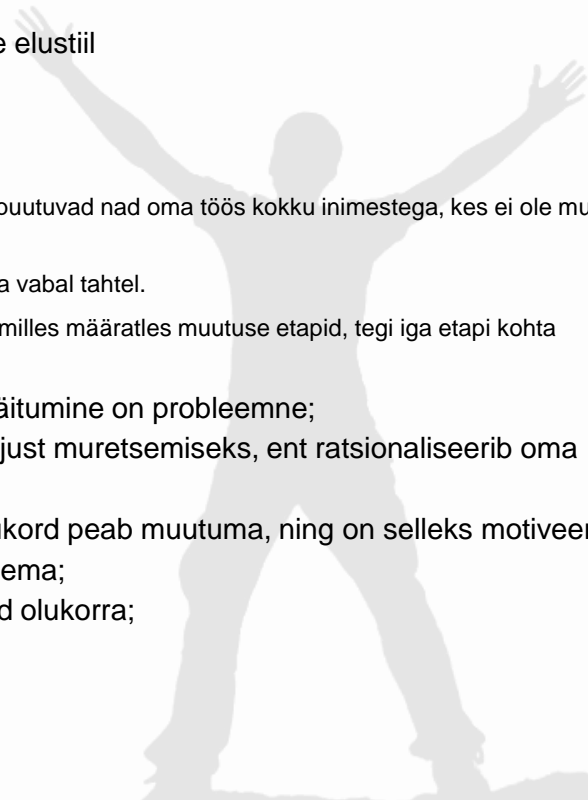
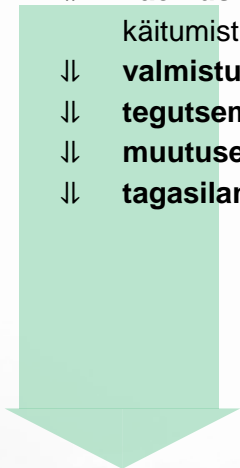
Motivatsioon muutusteks

Kuigi noortega töötavad teenusepakkujad on kogenud ja asjatundlikud, puutuvad nad oma töös kokku inimestega, kes ei ole muutuste suhtes avatud ja arvavad, et muutusi pole vaja.

Selles seisnebki keerulisim ülesanne: noor peab muutuses osalema oma vabal tahtel.

Selliste olukordade keerukuse tõttu koostas DiClemente (1982) mudeli, milles määratles muutuse etapid, tegi iga etapi kohta ettepanekuid ja pakkus strateegiaid:

- ⇓ **eelkaemus** – inimene ei tunnista endale, et tema käitumine on probleemne;
- ⇓ **kaemus** – inimene hakkab välja näitama, et on põhjust muretsemiseks, ent ratsionaliseerib oma käitumist;
- ⇓ **valmistumine tegudeks** – inimene saab aru, et olukord peab muutuma, ning on selleks motiveeritud;
- ⇓ **tegutsemine** – inimene asub muutuse nimel tegutsema;
- ⇓ **muutuse säilitamine** – inimene kinnistab muutunud olukorra;
- ⇓ **tagasilangus** – käitumine kordub.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taastõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

Muutumisstrateegiad (1)

Eelkaemus

- Andke probleemist mõista kaudselt.
- Suurendage probleemsest käituvast isikust teadlikkust probleemidest.
- Võimendage tajupilti riskidest ja käitumisega põhjustatud probleemidest.

Kaemus

- Suurendage lõhet ambivalentsete argumentide vahel, tuues esile muutumise põhjused ning probleemse käitumise jätkumise tagajärjed.
- Julgustage nõustatavat märkama ja uurima mittemuutumise tagajärge, eriti tema jaoks oluliste inimeste abil (nt pereliikmed, imaan), kes saavad muutumisprotsessi toetada.
- Suurendage tema enesetõhusust: „Loomulikult saad sa sellega hakkama!“
- Sellised ülesanded nagu plusside ja miinuste tabeli koostamine võivad olla väga kasulikud, sest soodustavad järelemõtlemist ja arutelu nooruki hirmu üle muutuse ees.

Valmistumine tegudeks

- Aidake noorel leida sobiv, kättesaadav, kohane ja tõhus meetod muutumiseks.
- Hinnake tema muutumisvalmidust ja sellega kaasnevat võimalikku riski.
- Selgitage välja ja määratlege eesmärgid.
- Aidake tegutsema asumisele kaasa, tehes konkreetseid ettepanekuid tegude kohta.

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taastõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

Muutumisstrateegiad (2)

Tegutsemine

- Sõnastage ja esitage nooruki jaoks kohandatud muutumisstrateegiad ning proovige neid rakendada.
- Püüdke juurutada sügavaid muutusi noore elustiilis (harjumused, käitumismustrid, uskumused iseenda ja teiste kohta).
- Toetage teda väikeste sammude ning väikeste muudatuste tegemise juures; väärtustage neid ja aidake neid tugevdada. Kui miski läheb valesti, vaadake kasutatavad strateegiad üle ja tehke uus plaan.

Muutuse säilitamine

- Aidake muutusi püsivaks teha; soosige muutunud suhtumist ja käitumist.
- Püüdke aru saada, kas muutused on toimunud igas noore elu aspektis, ja kui mitte, siis miks.
- Võimendage kaemushetki muutusest põhjustatud erinevuste teemal.
- Hinnake muutuse püsivust tagasilanguse ja riskinäitajate seisukohast.

Tagasilangus

Radikaliseerumise puhul tähendab tagasilangus seda, et taas seotakse end äärmusrühmitusega või võetakse omaks ekstremistlik ideoloogia. Kui isik on katseajal, võib selline käitumine rikkuda katseaja tingimusi. Muutumisprotsess tuleb seejärel üle vaadata ja ebatõhusaid strateegiaid muuta.

KOKKUVÕTE

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD

Tagasilanguse takistamine, taaslõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

SUMMING UP

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD Tagasilanguse takistamine, taaslõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

WHICH SOCIO-EDUCATIONAL/PEDAGOGICAL APPROACHES TACKLE THE NEW CHALLENGES POSED BY RADICALISATION?

Eri sekkumismeetodid on näidanud, et prosotsiaalseid oskusi ja hoiakuid soodustavad programmid on tavaliselt tulemuslikumad. Kõige paremini mõjub tegevus, milles on rõhk praegusel ning tulevasel käitumisel ja identiteedil, mitte toimepandud tegude ja vanade asjaolude ülemäärasel analüüsimisel.

Kuigi radikaliseerumine ja värbamine käib interneti teel, tundub ennetustööl ning sekkumisel olevat suurem mõju otsese ja isikliku suhtluse kaudu.

Ülitähtis on võtta arvesse inimese sugu, kultuuri ja asjaolusid. Sidemete katkestamise strateegiate kasutamisel on noorsootöös oluline soosida aktiivset sõnavõtmist, jätta ruumi arutelule ning kaasata kogukondi ja sotsiaalseid ressursse.

SUMMING UP

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD. Tagasilanguse takistamine, taaslõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

MILLINE ROLL ON SIDEMETE KATKESTAMISE JUURES USUÕPETUSEL JA USULISEL NÕUSTAMISEL?

Eri sekkumismeetodid on näidanud, et prosotsiaalseid oskusi ja hoiakuid soodustavad programmid on tavaliselt tulemuslikumad; eriti edukas on tegevus, milles on rõhk praegusel ning tulevasel käitumisel ja identiteedil, mitte toimepandud tegude ja vanade asjaolude ülemäärasel analüüsimisel.

Kuigi radikaliseerumine ja värbamine käib interneti teel, tundub ennetustööl ning sekkumisel olevat suurem mõju otsese ja isikliku suhtluse kaudu.

Ülitähtis on võtta arvesse inimese sugu, kultuuri ja asjaolusid. Sidemete katkestamise strateegiate kasutamisel on noorsootöös oluline soosida aktiivset sõnavõttu, jätta ruumi arutelule ning kaasata kogukondi ja sotsiaalseid ressursse.

SUMMING UP

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD . Tagasilanguse takistamine, taaslõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

MIS ON HEA ELU MUDELI (GOOD LIVES MODEL – GLM) EELDUSED?

GLM on laiapõhjaline tugevaid külgi rõhutav rehabilitatsiooniteooria, milles keskendutakse õigusrikkuja isiklike eesmärkide edendamisele, vähendades samal ajal tulevaste õigusrikkumiste ohtu. Rikkuja isiklike eelistusi, väärtusi ja eesmärke võetakse tõsiselt ning sellest mõistvast suhtumisest lähtudes motiveeritakse teda elama paremat elu. Kuritegevust peetakse rahuldamata jäänud inimlike vajaduste otseseks tagajärjeks.

MIS ON GLM-IS ESILETOODUD ESMASED JA TEISESED HÜVED?

Esmased hüved on teod, omadused, kogemused ja mõtteviisid, mis on inimestele olemuslikult kasulikud ning milleni püüeldakse iseenese pärast, mitte mingi põhjaneva eesmärgi saavutamiseks.

Teisesed ehk instrumentaalsed hüved on konkreetset vahendit esmaste hüvede saavutamiseks eesmärkide näol.

SUMMING UP

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD . Tagasilanguse takistamine, taastõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

MILLISTE NOORE ÕIGUSRIKKUJA ELUVALDKONDADEGA GLM TEGELEB?

Elu (sh tervislik elu)

Teadmised (kui teadlik oled asjadest, mis on noore jaoks olulised)

Edu mängus (hobid ja ajaviited); edu tööl (sh kogemused mingis valdkonnas)

Isiksuslik edu (sõltumatus, võim ja enesejuhtimine)

Sisemine rahu (emotsionaalse segaduse ja stressi puudumine)

Suhted (sh intiimsed, romantilised ja perekondlikud suhted)

Kogukond (sidemed laiemate sotsiaalsete rühmadega)

Vaimsus (laias tähenduses elu mõtte ja eesmärgi leidmine)

Nauding (hea enesetunne siin ja praegu)

Loomingulisus (väljendumine alternatiivsetes vormides)

SUMMING UP

VÄLJAPÄÄSU STRATEEGIAD . Tagasilanguse takistamine, taaslõimimine ühiskonda ja prosotsiaalne elustiil

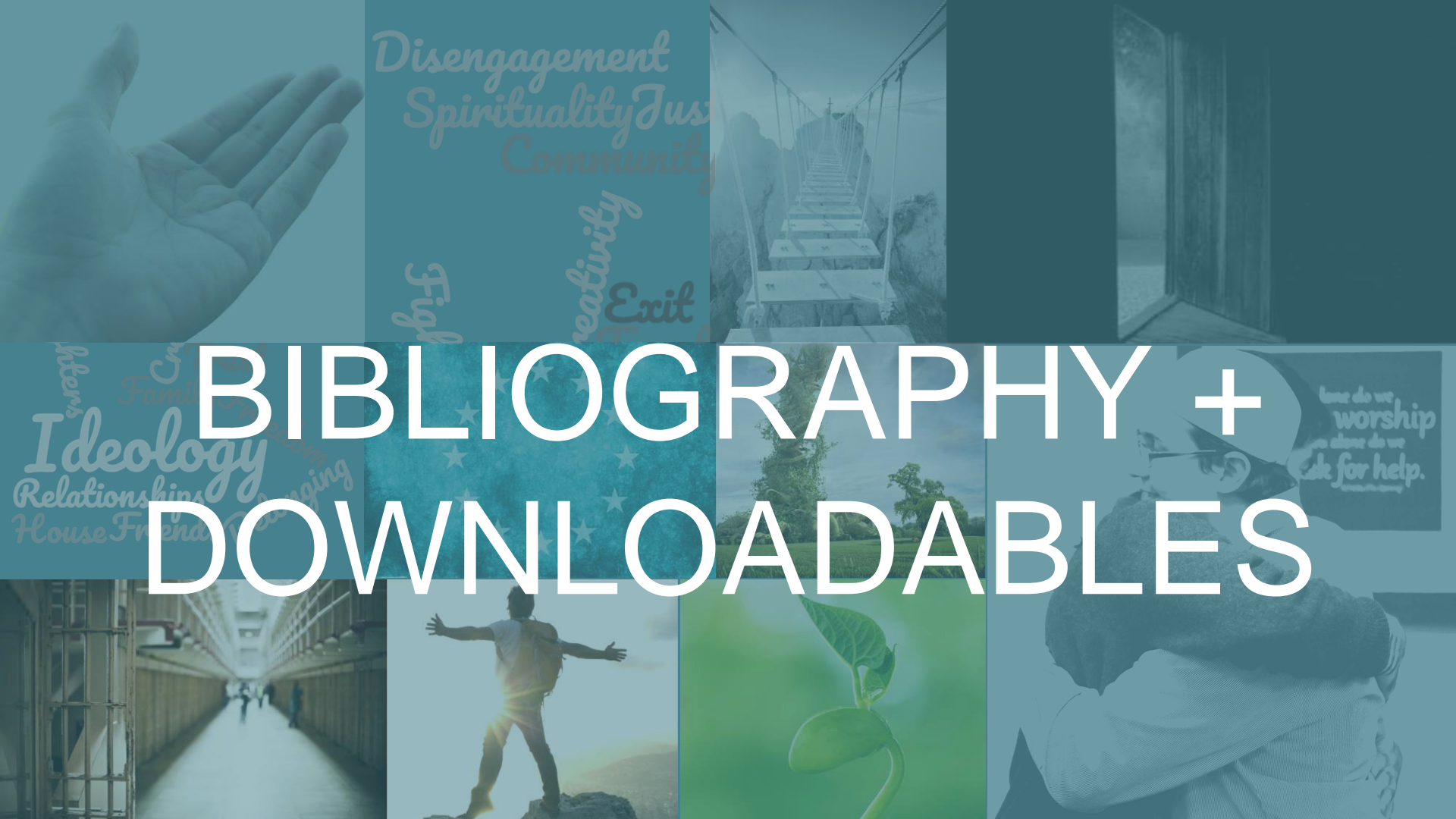
KUIDAS GLM LAHENDAB SPETSIIFILISED ISLAMISMIGA SEOTUD PROBLEEMID?

Uuringud, mille käigus on intervjueritud džihadiste, on näidanud, et osa neist sai innustust vajadusest leida tõeline religioon või korralik muslimi eluviis.

Mõnes uuringus selgus, et äärmuslaste internetikasutus tähendas peamiselt vastuste otsimist, eriti selleks, et püüda paika seada oma elu eesmärgi. See võib seletada, miks mõnda inimest tõmbavad ligi karismaatilised radikaalsed jutlustajad, kelle videod on digiajastul populaarseks saanud.

Selles kontekstis viitavad autorid vajadusele kasutada GLMi-laadseid mudeleid selleks, et luua korralik kontseptsioon heast muslimielust ja sobitada seda inimese tegeliku eluga.

Rõhutatakse ka vajadust kujundada elustiili, mis teeb mõõdukate muslimite hääle kuuldavaks ja näitab, kuidas muslimid saavad rahumeelselt elada rassilise ja usulise paljususe keskkonnas.

Disengagement
Spirituality Just
Community

Fig
reativity
Exit

Alforn's
Fami
Ideology
Relationships
House Friends
Enging

how do we
worship
alone do we
ask for help.

BIBLIOGRAPHY + DOWNLOADABLES

EXIT STRATEGIES BIBLIOGRAPHY

- ALTIER, MARY B.; THOROUGHGOOD, CHRISTIAN N.; HORGAN, JOHN G. (2014): TURNING AWAY FROM TERRORISM: LESSONS FROM PSYCHOLOGY, SOCIOLOGY, AND CRIMINOLOGY
Journal of Peace Research, 51. Jg. (5), pp. 647–661.
- BANDURA, A. (1990). MECHANISMS OF MORAL DISENGAGEMENT
In W. Reich (Ed.), Origins of terrorism: Psychologies, ideologies, theologies, states of mind (pp. 161-191). Cambridge: Cambridge University Press.
- DEAN, C (2016) “ADDRESSING VIOLENT EXTREMISM IN PRISONS AND PROBATION: PRINCIPLES FOR EFFECTIVE PROGRAMS AND INTERVENTIONS”
Global Center for Cooperative Security, Policy Brief
- DOOSJE, B., MOGHADDAM, F. M., KRUGLANSKI, A. W., DE WOLF, A., MANN, L., & FEDDES, A. R. (2016). TERRORISM, RADICALIZATION AND DE-RADICALIZATION
Current Opinion In Psychology, 11(Intergroup relations), 79-84. doi:10.1016/j.copsyc.2016.06.008
- FINK, N. & HEARNE, E.(2008) BEYOND TERRORISM: DERADICALIZATION AND DISENGAGEMENT FROM VIOLENT EXTREMISM
New York: International Peace Institute. International Peace Institute.
- FORTUNE, C., WARD, T. & PRINT, B. (2014) INTEGRATING THE GOOD LIVES MODEL WITH RELAPSE PREVENTION: WORKING WITH JUVENILE SEX OFFENDERS
in, D. S. Bromberg & W. T. O'Donohue (Eds), Toolkit for working with juvenile sex offenders (pp.402-426). Academic Press.

EXIT STRATEGIES BIBLIOGRAPHY, 2 of 4

- GLASER, M. AND GREULER, F. (2013) JUGENDARBEIT UND RECHTSEXTREMISMUS
In: Enzyklopädie Erziehungswissenschaft. Online, p. 1 - 24

- GLASER, M. (2016) WAS IST ÜBERTRAGBAR, WAS IST SPEZIFISCH? RECHTSEXTREMISMUS UND ISLAMISTISCHER EXTREMISMUS IM JUGENDALTER UND SCHLUSSFOLGERUNGEN FÜR DIE PÄDAGOGISCHE ARBEIT
Bundeszentrale für politische Bildung.
- GLASER, M. (2016) RECHTSEXTREMISMUS UND ISLAMISCHER EXTREMISMUS IM JUGENDALTER UND SCHLUSSFOLGERUNGEN FÜR DIE PÄDAGOGISCHE ARBEIT.
Bundeszentrale für politische Bildung.
- GLOBAL COUNTER TERRORISM FORUM AND UNITED NATIONS INTERREGIONAL CRIME AND JUSTICE RESEARCH INSTITUTE (2013)
Building on the GCTF's Rome Memorandum: Additional Guidance on the Role of Psychologists/Psychology in Rehabilitation and Reintegration Programs.
- HORGAN, J. AND BRADDOCK, K. (2010). "REHABILITATING THE TERRORISTS?: CHALLENGES IN ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF DE-RADICALISATION PROGRAMMES"
Terrorism and Political Violence, no. 22

- HORGAN, J. (2009), WALKING AWAY FROM TERRORISM: ACCOUNTS OF DISENGAGEMENT FROM RADICAL AND EXTREMIST MOVEMENTS
London: Routledge

- HORGAN, J. AND BRADDOCK, K. (2009). ASSESSING THE EFFECTIVENESS OF CURRENT DE-RADICALIZATION INITIATIVES
AND IDENTIFYING IMPLICATIONS FOR THE DEVELOPMENT OF U.S.-BASED INITIATIVES IN MULTIPLE SETTINGS.
Final Report to Human Factors Division, Science and Technology Directorate, U.S. Department of Homeland Security.

- MARSDEN, S. V. (2016). REINTEGRATING EXTREMISTS: DERADICALISATION AND DESISTANCE
London: Palgrave Macmillan.

EXIT STRATEGIES BIBLIOGRAPHY, 3 of 4

- MEYER, HUSAMUDDIN (2017): GEFÄNGNISSE ALS ORTE DER RADIKALISIERUNG – UND DER PRÄVENTION?
In: Jana Kärgel (eds.) (2017): „Sie haben keinen Plan B“, Radikalisierung, Ausreise, Rückkehr – zwischen Prävention und Intervention
Bundeszentrale für politische Bildung: pp 346-360.
- MÜCKE, THOMAS (2017): PÄDAGOGISCHE ANSÄTZE ZUR DERADIKALISIERUNG IM BEREICH DES RELIGIÖS
BEGRÜNDETEN EXTREMISMUS,
in: Jana Kärgel (eds.) (2017): “Sie haben keinen Plan B”, Radikalisierung, Ausreise, Rückkehr – zwischen Prävention und
Intervention, P. 361-373
- NEUMANN, PETER R. (2013): RADIKALISIERUNG, DERADIKALISIERUNG UND EXTREMISMUS
In: Bundeszentrale für politische Bildung (eds.): Aus Politik und Zeitgeschichte: Deradikalisierung. Bonn, p. 3–10.
- PRINT, B (ED.), (2013). THE GOOD LIVES MODEL FOR ADOLESCENTS WHO SEXUALLY HARM
Brandon VT: Safer Society Press
- RADICALISATION AWARENESS NETWORK (2016A) DEALING WITH RADICALISATION IN A PRISON AND PROBATION
CONTEXT, RAN PRISONS AND PROBATION–PRACTITIONERS
Working paper, p. 3
- RADICALISATION AWARENESS NETWORK (2016B) APPROACHES TO VIOLENT EXTREMIST OFFENDERS AND
COUNTERING RADICALISATION
IN PRISONS AND PROBATION PRACTITIONERS
Working paper, p. 3
- RADICALISATION AWARENESS NETWORK (2016C) EXIT PROGRAMMES AND INTERVENTIONS IN PRISON AND
PROBATION
Ex post paper 14th -15th June 2016. Berlin

EXIT STRATEGIES BIBLIOGRAPHY, 4 of 4

- PURVIS, M., WARD, T. AND WILLIS, G. (2011), "THE GOOD LIVES MODEL IN PRACTICE: OFFENCE PATHWAYS AND CASE MANAGEMENT"
European Journal of Probation, Vol. 3 No. 2, pp. 4-28.
- RADICALISATION AWARENESS NETWORK (2017) PREVENTING RADICALISATION TO TERRORISM AND VIOLENT EXTREMISM - APPROACHES AND PRACTICES
- RIJO, D., SOUSA, M. N., LOPES, J., PEREIRA, J., VASCONCELOS, J., MENDONÇA, M., ... MASSA, S. (2007). GERAR PERCURSOS SOCIAIS: PROGRAMA DE PREVENÇÃO E REABILITAÇÃO PARA JOVENS COM COMPORTAMENTO SOCIAL DESVIANTE.
Ponta Delgada: Equal
- SPECKHARD, ANNE (2012) "PRISON AND COMMUNITY BASED DISENGAGEMENT AND DE-RADICALIZATION PROGRAMS FOR EXTREMISTS INVOLVED IN MILITANT JIHADI TERRORISM IDEOLOGIES AND ACTIVITIES"
Pre-publication Version – Conflict and Terrorism
- TAUBERT, A/ HANTEL, C (2017): INTERVENTION DURCH BERATUNGSSTELLEN. DIE ARBEIT DER BERATUNGSSTELLEN ZU RELIGIÖS BEGRÜNDETEM EXTREMISMUS
in: Jana Kärigel (eds.) (2017): "Sie haben keinen Plan B", Radikalisierung, Ausreise, Rückkehr – zwischen Prävention und Intervention: 238-251
- WHITEHEAD, P., WARD, T., & COLLIE, R. (2007). TIME FOR A CHANGE: APPLYING THE GOOD LIVES MODEL OF REHABILITATION TO A HIGH-RISK VIOLENT OFFENDER
International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology, 51, 578-598
- WILLIS,G., PRESCOTT, D. & YATES, P (2013). GOOD LIVES MODEL (GLM) IN THEORY AND PRACTICE
Sexual Abuse in Australia and New Zealand, May 13; 5 (1):3-9
- WILSON, R. & YATES,P. (2009).EFFECTIVE INTERVENTIONS AND THE GOOD LIVES MODEL: MAXIMIZING TREATMENT GAINS FOR SEXUAL OFFENDERS
Aggression and Violent Behavior, 14 (3), pp. 157-161 <https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.01.007>

EXIT STRATEGIES DOWNLOADABLES

The Good Lives Model

[The Good Lives Model \(GLM\) in Theory and Practice](#)

[The Good Lives Model \(GLM\) in Theory and Practice: Offence Pathways and Case Management](#)

EUROPEAN COMMISSION
DIRECTORATE-GENERAL MIGRATION AND HOME AFFAIRS

MATES

MULTI AGENCY TRAINING EXIT STRATEGIES FOR THE RADICALIZED YOUTH

EXIT STRATEGIES

TOOLKIT FOR A MULTIDISCIPLINARY APPROACH

Ways out of Radicalisation | 30 March, 2018

Disengagement
Spirituality Justice
Community
Creativity
Exit
Trust
Family Freedom
Ideology
Relationships
House Friends Belonging
Fighters

